

egyénekből áll ez a társadalom, hanem olyan organikus egész, melynek az egyén csak része". Beöthy a társadalmi változások döntő tényezőjéül elfogadta a szociáldarwinizmusra jellemző „kiválás-elméletet”, viszont ebben a tekintetben is bölcsőbb tudott lenni kortársainál. Örömmel olvassuk Zsigmond Gábor meggyőző érvelését, amely szerint ezt az igen veszélyes — az irodalomtörténetírás által túlságosan jelenlónak és döntőnek ítélt — gondolatot Beöthy sikerrel oldotta fel a személyes és társadalmi tevékenység együttes rendszerében. A pozitív továbblépés csak úgy történni tudott, hogy Beöthy megértette és alkalmazta az ember társadalmi meghatározottságának gondolatát. Ehhez kapcsolódóan fejtette ki, hogy „az ember számára a társadalmon kívüli léte erkölcsileg éppen oly lehetetlen mint physikailag”.

Beöthy Leó Carey amerikai közgazdász munkásságára támaszkodva hitt a társadalom célszerű, tudományos irányíthatóságában, a jövő társadalmának *optimális megtervezhetőségében*. Hangsúlyozta a gazdasági-társadalmi folyamatok megtervezésének kiemelkedő jelentőségét. Közgazdasági elképzelései, a védvámrendszer bevezetése, az állami iparpártolás, társadalomfelfogását a gazdasági élet területére is érvényes módon kiterjesztették. Úgy gondolta, hogy a jövő társadalmának optimális tervezését és irányítását egy olyan *nemzeti állam*, amely gazdasági és politikai ügyekben egyaránt független, *sikeresebben* elvégezheti, mint egy többoldalúan és ellentmondó érdekeknek *lekötözött* politikai berendezkedés. Jól látta, hogy a klasszikus polgári közgazdaságtan elvei (például az aktív külkereskedelmi mérleg) mögött egyoldalúan fejlett gazdaság is meghúzódhat.

Végeredményben Beöthy Leó érdeme az, hogy Comte statikus társadalomképét az *evolucionizmus* szintjén túlhaladta, a haladás okát részben magában az emberi természetben kereste, hogy a növekvő politikai, erkölcsi, elméleti zűrzavarban nem lépett sem az alkalmazkodás, sem a visszavonulás útjára. A róla szóló munka szerzőjének, Zsigmond Gábornak viszont az az érdeme, hogy mindezt végeredményben hozzáértéssel, sikerrel kutatta fel és adta elő. (*Akadémiai Kiadó, 1974.*)

VELIKY JÁNOS

